

Tukholman kaupungin esikouluohjelma Tulevaisuuden esikoulu

Fokuksessa kaikkien lasten oppiminen kasvavassa ja muuttuvassa kaupungissa

Sisällys

1 Koulutoimen kunnanneuvoksen Lotta Edholmin alkusanat	3
2 Johdanto	4
Tukholman esikouluohjelma	4
3 Fokuksessa oppiminen ja kehitys	5
Kehitys ja oppiminen	5
Enemmän apua ja tukea tarvitsevat lapset	6
Pedagoginen miljöö ja materiaali	6
Luova toiminta ja eri ilmaisumuodot	7
Lasten kielellinen ja kommunikatiivinen kehitys	7
Lasten matemaattinen kehitys	8
Luonnontiede ja tekniikka	9
Ravinto, liikkuminen ja terveys	9
Ryhmä pedagogisena välineenä	9
4 Arvot ja turvallisuus	9
Yhdenvertainen kohtelu	10
Sukupuoliperspektiivi	10
Lasten vaikutusmahdollisuudet	10
5 Yhteistoiminta	10
Esikoulu suurkaupungissa	10
Esikoulu ja koti	11
Esikoulu yhteistoiminnassa peruskoulun kanssa	12
6 Ohjaus ja johto	12
Vastuu toiminnasta	12
Pedagoginen johtajuus	13
Henkilöstö on lasten tärkein voimavara	13
Järjestelmällinen laadunkehittäminen	14
7 Viitteet	15

IKOULUTOIMEN KUNNANNEUVOKSEN LOTTA EDHOLMIN ALKUSANAT

Tulevaisuus alkaa esikoulusta

Elinikäinen oppiminen alkaa esikoulusta. Siellä lapsi ottaa ensimmäiset askeleensa matkallaan omaksi, yhä itsenäisemmäksi yksilöksi, jolla on omat kiinnostuksen kohteensa ja kykynsä. Kun lähtökohta on tämä, meidän on suuntauduttava siihen, miten lapset oppivat ja miten lasten osaaminen kehittyy, ja kehitettävä lasten luottamusta omaan oppimiskykyynsä. Esikoulussa on lähdettävä siitä, että jokainen lapsi on pätevä, utelias, aktiivinen, luova ja oppimishaluinen.

Esikoulu on tänään osa koululaitosta ja sillä on omat tavoitteensa, entistä selvempi fokus oppimiseen ja erityiset vaatimukset siitä, kuka saa olla esikoulupäällikkö. Uusi esikouluohjelma on tämän kehityksen mukainen. Ohjelman myötä otamme nyt uusia tärkeitä askelia kohti maailman kärkiluokkaan kuuluvaa esikoulua, jossa keskeisenä ovat leikki, oppiminen, turvallisuudentunne ja jokaisen lapsen kunnioittaminen. Esikouluohjelmassa painotetaan erityisesti esikoulun tärkeää pedagogista tehtävää, kun on kyse kielen kehityksestä, lukemisesta, matematiikasta ja luonnontieteistä. Ohjelma vahvistaa osaltaan edellytyksiä sille, että laatu on kaikissa esikouluissa samanarvoista ja korkeaa.

Yksi ohjelman uutuuksista on, että esikoulun on toimittava aktiivisesti tasa-arvoisuuden puolesta kaikessa toiminnassaan. Esikoulun on korostamalla yksittäisen lapsen oikeutta saada kehittyä ja ilmaista itseään myötävaikutettava siihen, että tulevaisuus on avoin kaikille lapsille.

Esikoulu on yksi Tukholman arvostetuimmista toiminnoista. Laatu on korkea ja moninaisuus lähes ainutlaatuinen. Hyvästä esikoulusta eivät hyödy vain lapset, heidän vanhempansa ja henkilöstö. Tukholmalle se on myös tärkeä investointi tulevaisuuteen. Kun esikoulu on maailman kärkiluokkaa, vaikutamme siihen, että vastaisuuden tukholmalaisille tunnusomaista on uteliaisuus ja oppimishalu, turvallisuudentunne ja erilaisuuksien kunnioittaminen.

Lotta Edholm
Koulutoimen kunnanneuvos

2 JOHDANTO

Korkean laadun ja moninaisuuden tulee olla tunnusomaista Tukholman esikouluille. Koulutuksen on perustuttava tieteelliselle pohjalle ja hyväksi havaituille kokemuksille ja sen lähtökohtana on oltava tietoiset teoreettiset kannanotot. Opetukseen¹ on sisällytettävä opetussuunnitelman tavoitealueet, ja Tukholman kaupungissa etusijalle asetetaan kielen, matematiikan ja luonnontieteiden aihealueiden syventäminen.

Esikoulun on luotava perusta demokraattiselle kansalaisuudelle, elinikäiselle oppimiselle ja omaan kykyyn uskomiselle. Esikouluajan on oltava hauskaa ja virikkeitä antavaa, turvallista ja haastavaa, täynnä mahdollisuuksia, toveruuden aikaa. Lähtökohtana ovat jokaisen lapsen kyvyt ja kokemukset, ilo ja halu leikkiä ja oppia. Tutkimus ja kokemukset osoittavat, miten suuri arvo nuorimmalle ikäkaudelle suunnatuilla laadullisesti hyvillä hoiva- ja koulutuspanostuksilla on.

Turvallisuudentunne ja huolenpito lapsista, samoin kuin suvaitsevaisuus, erilaisuuksien ymmärtäminen ja toisten kunnioittaminen ovat esikoulutoiminnan kulmakiviä. Esikoulun on huolehdittava aktiivisesti siitä, että kaikki lapset saavat yhtäläiset mahdollisuudet ja haasteet.

Tukholmalaisperheiden taustat, elinehdot ja tarpeet eroavat toisistaan, etenkin mitä tulee kieleen ja kulttuuriin. Tämä luo haasteita esikoululle ja vaatii suurta herkkäkuuloisuutta, joustavuutta ja läheistä yhteistyötä vanhempien ja lähiympäristön kanssa. Täydentävällä esikoululla on keskeinen asema yhtäläisten edellytysten luomisessa jokaisen lapsen oppimiselle.

Tukholman kaupunki on voimakkaan kehityksen ja kasvun alueen napa. Se on myös osaamis- ja teknologiaintensiivinen kaupunki, jonka muuttumisvauhti on nopea. Informaatio- ja viestintäteknologia luovat uusia edellytyksiä oppimiselle ja kommunikaatiolle. IKT² on tärkeä väline tulevaisuuden esikoulun kehityksessä. Se asettaa vaatimuksia henkilöstön pätevyydelle ja esikoulun teknisille mahdollisuuksille.

Tukholman esikouluohjelma

Esikouluohjelmassa ja kaupungin budjetissa näkyvät Tukholman kaupungin pyrkimykset ja priorisoinnit valtakunnallisten ohjeistavien asiakirjojen³ ja paikallisten edellytysten lähtökohdista. Esikouluohjelma muodostaa yhdessä kouluohjelman kanssa kaupungin opetusjärjestelmän kokonaisuuden. Suunnitelma

---

¹ Esikoulussa opetus on koululain mukaan ne tavoiteohjauksiset prosessit, joilla esikoulunopettajien johdolla pyritään kehitykseen ja oppimiseen tietoja ja arvoja hankkimalla ja kehittämällä.

² Tieto- ja viestintäteknikka, lisätietoja: Tukholman "IT-strategi för ett bättre lärande 2011".

³ Koululaki, esikoulun opetussuunnitelma, Kouluviraston yleiset laadunkehittämistyön ohjeet.

käsittää sekä kunnallisen että vapaan esikoulun ja se ohjaa myös pedagogista päivähoitoa ja avointa esikoulua.

Esikouluohjelmassa ja kaupungin laatuindikaattorissa⁴ käytettävät käsitteet ja niiden näkemys lapsista, osaamisesta ja oppimisesta ovat samat. Näin seuranta- ja kehitystyö niveltävät yhteen.

3 FOKUCESSA OPPIMINEN JA KEHITYS

Kehitys ja oppiminen

Esikoulun on toteutettava selkeytettyä pedagogista tehtäväänsä niin, että huolenpito, kasvatus, leikki ja oppiminen muodostavat kokonaisuuden. Oppimista, jota syntyy spontaanissa ja iloisessa leikissä lasten tutkiessa ympäristöään koko persoonallisuudellaan, hyödynnetään kaikissa esikoulutoiminnan osissa.

Esikouluohjelmassa kuvatut arvot ja näkökohdat ovat oppimisen kokonaisperspektiivin edellytyksiä. Kun se on lähtökohtana, on tarpeen fokusoida enemmän siihen, miten lapset oppivat, miten lasten osaaminen kehittyy ja miten lapsiin luodaan luottamusta omaan kykyynsä oppia siellä, missä oppiminen on mahdollista lapsille mielekkäissä yhteyksissä.

Esikoulun on lähdettävä siitä, että jokainen lapsi on kykenevä, utelias, aktiivinen, luova ja oppimishaluinen. Kaikilla lapsilla on oikeus saada kokea nämä korkeat odotukset, lapsilla on kyky, jos heille annetaan oikeat edellytykset. Lapset oppivat omista kokemuksistaan tutkiskelemalla ympäristöään ja kohdatessaan muita. Erilaisuudet ovat eduksi, koska ne edistävät ajattelun vaihtelua ja oppimisen moninaisuutta. Henkilöstön täytyy antaa haasteita lasten ajattelulle ja lasten täytyy saada laajentaa tietojaan kohdatessaan esikoulutoiminnan eri alueita.

Esikoulussa saadut kokemukset vaikuttavat lasten käsitykseen itsestään yksilöinä ja heidän asenteeseensa oppimiseen ja ympäröivään yhteisöön. Lapsille on annettava välineet, jotta he voivat yksin, yhdessä toisten lasten kanssa ja yhdessä aikuisten kanssa omaksua monenlaista osaamista ja luoda uutta tietoa. Tulevaisuuden Tukholmassa tärkeitä taitoja ovat luovuus, kulttuuri- ja sosiaalinen kompetenssi ja oppiminen yhteistoiminnassa toisten kanssa.

Oppiminen syventyy, kun työtapana on tutkiva ja lähtee lasten kiinnostuksen kohteista ja kokemuksista ja kun lasten ajatukset ja ideat pääsevät esiin ja työtä viedään eteenpäin käyttämällä pedagogista dokumentaatiota. Tällainen työtapana vahvistaa myös lasten vaikutusmahdollisuuksia. Projektinomaista työtappaa käytetään lasten oppimisen monipuolistamisessa ja yhtenäistämässä.

---

⁴ Laatuindikaattori on itsearviointityökalu, jossa työtiimit arvioivat kykyään luoda edellytyksiä lasten oppimiselle.

Esikoulun toimintaa on kehitettävä sekä yhteiskunnan kehittymisen tahdissa että lapsista ja heidän oppimisestaan saadun uuden tiedon pohjalta. Tukholman kaupunki myötävaikuttaa siihen ja se seuraa uutta tutkimusta⁵. Päämääränä on, että sitä sovelletaan toimintaan ja että siitä saadaan uusia kokemuksia esikoulun työtapojen kehittämiseen.

Enemmän apua ja tukea tarvitsevat lapset

Kaikkien lasten on esikoulussa voitava kehittyä mahdollisimman pitkälle omista tarpeistaan ja edellytyksistään. Lapsille, jotka tarvitsevat kehityksessään muita lapsia enemmän apua ja tukea, on taattava sitä, ja panostuksiin on ryhdyttävä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Esikoulupäällikkö vastaa siitä, että lisätukea tarvitsevat lapset saavat sitä ja että toimitaan yhteistoiminnassa vanhempien kanssa. Tuen on oltava sellaista, että se vahvistaa lapsen omaa halua oppia ja kehittyä ja että se edistää lapsen sulautumista ryhmään. Kaikilla lapsilla on yhtäläiset mahdollisuudet saada tukea, olivatpa he sitten kunnallisessa tai vapaassa esikoulussa.

Pedagoginen miljö ja materiaali

Huoneen muotoilulla, sisä- ja ulkotiloilla, samoin kuin käytettävissä olevalla materiaalilla on suuri merkitys kohtaamiselle, pedagogisen toiminnan laadulle, lasten oppimiselle ja vaikuttamismahdollisuuksille. Miljö ja materiaali sovitetaan toiminnan ja lapsiryhmien kulloiseenkin tilanteeseen.

Ulkoympäristö, sekä esikoulun lähimiljö että luonto, tulee nähdä yhtenä esikoulun pedagogisena tilana ja sen tulee luoda mahdollisuudet aktiiviseen ulkoiluun ja oppimiseen. Oikein suunniteltuna ulkoilmatoiminta voi osaltaan vaikuttaa ehkäisevästi perinteisten sukupuoliroolien syntymiseen.

Fyysisen ympäristön on oltava turvallinen ja pedagogisesti hyvin suunniteltu, niin että se herättää uteliaisuutta, antaa virikkeitä ja haastaa lapsia leikkimään, tutkimaan ja havainnoimaan. Materiaalia pitää olla runsaasti ja sen pitää olla vaihtelevaa ja helposti saatavilla. Sen on annettava lapsille mahdollisuuksia kehittää luomiskykyään, rakennus- ja konstruktioleikkejään ja muita ilmaisutapojaan.

Materiaalin pitää houkutella kieleen, matematiikkaan, luonnontieteisiin ja tekniikkaan liittyvään leikkiin ja oppimiseen. Tieto- ja viestintätekniikkaa (IKT) tulee olla lasten saatavilla. Ympäristön ja materiaalin on tuettava tutkivaa ja

---

⁵ Tukholma toimii läheisessä yhteistyössä yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa ja tukee esikoulunopettajia, jotka opiskelevat maisteriksi ja lisensiaatiksi.

projektiluonteista työtappaa, houkuteltava leikkiin ja annettava mahdollisuuksia omaan rauhaan ja lepoon.

Luova toiminta ja eri ilmaisumuodot

Esikoulussa kulttuuriin kuuluu lapsille suunnattu kulttuuri, kulttuurin tekeminen yhdessä lasten kanssa ja lasten luoma kulttuuri. Esikoulun ja kulttuurielämän välisen yhteistoiminnan ansiosta meillä on ainutlaatuinen mahdollisuus turvata lasten oikeus päästä osallisiksi kulttuuritoiminnasta ja saada luoda itse. Henkilöstöltä vaaditaan hyvää kulttuurikompetenssia ja sille täytyy antaa mahdollisuuksia pätevyytensä kehittämiseen tällä alalla.

Esikoulun on annettava kaikille lapsille mahdollisuus niin ammattimaisiin kulttuurielämyksiin⁶ kuin omaan luovaan toimintaan. Kaikenlaista lasten luomis- ja ilmaisukykyä on kannustettava ja kehitettävä ja se on integroitava esikoulun kaikilla alueilla.

Kuva, laulu, musiikki, tanssi, draama, rytmiikka ja liikunta ovat esimerkkejä ilmaisumuodoista, joissa lapset esteettisissä oppimisprosesseissa kehittävät luovuuttaan, oppimistaan ja kommunikaatiotaitojaan. Tieto- ja viestintätekniikka on integroitava esikoulun toimintaan ja tarkoitus on, että siitä tulee lasten oppimisessa työkalu samalla tavoin kuin lasten luomisen ja kommunikoinnin muut muodot.

Lasten kielellinen ja kommunikatiivinen kehitys

Nykyajan muuttuva tietoyhteiskunta asettaa korkeita vaatimuksia kommunikointikyvyille ja ruotsin kielen hallitsemiselle. Esikoulun kieliympäristö on rikas ja lapset saavat siellä tilaa kielelleen. Kielellä on tärkeä rooli kaikissa oppimisprosesseissa ja se liittyy läheisesti identiteetin kehittymiseen. Lasten kielen kehittämistyön on lähdettävä lasten yksilöllisistä edellytyksistä ja tarpeista.

Lapset oppivat kieltä ja kehittävät käsitteitä, kun he leikkivät, tutkivat ja toimivat yhdessä toisten kanssa. Kun he kuvailevat omia kokemuksiaan omin sanoin ja käyttävät kieltä ajattelun, viestinnän ja tiedonsaannin välineenä. Leikki antaa mahdollisuudet kommunikointiin, ja esikoulun toiminta eri tavoitealueineen rikastaa kieltä ja opettaa käsitteitä. Monikulttuurisessa yhteiskunnassamme ruotsin kielellä on tärkeä koossapitävä tehtävä.

Jokaisen lapsen tulee kehittää kielellistä tietoisuuttaan, rikasta ja vivahteikasta puhekieltä, symbolien ymmärtämistä ja kiinnostusta kirjakielen ja lukemiseen. Useamman kuin yhden kielen kohtaaminen lisää kielellistä tietoisuutta, mikä edistää kaikkien lasten kielenkehitystä. Kirjallisuudella on oltava oma paikkansa

---

⁶ Tukholman kaupungin strateginen lasten- ja nuorten kulttuurin suunnitelma *Kultur i ögonhöjd*.

esikoulussa kielivirikkeiden, keskustelujen ja pohdinnan lähteenä ja ääneenlukemisella on siinä tärkeä osa.

Monikielisyys esikoulussa

Esikoulun on yhdessä vanhempien kanssa luotava muuta kieltä kuin ruotsia äidinkielenään puhuville lapsille perusta monikielisyydelle, tuettava äidinkieltä ja kehitettävätoistakieltä, ruotsia. Se on tärkeää oppimisen ja kulttuurisen yhteenkuuluvuuden kannalta. Lähtökohtana on lapsen kieliympäristön kartoittaminen, vanhempien kanssa käytävät keskustelut ja se, että esikoulussa osoitetaan kiinnostusta lapsen äidinkieleen ja kannustetaan puhumaan sitä kotona.

Työn on oltava integroitu osa esikoulun toimintaa, sen tulee mahdollisimman paljon sisältyä esikoulun eri toimintoihin ja lähteä kielten eri lajeista⁷. Monikielisten pedagogien⁸ kielitaitoa ja kulttuurikompetenssia käyteen joustavalla tavalla ja miljöön ja materiaalin on heijastettava esikoulussa kulloinkin ajankohtaisia kieliä ja kulttuureita.

Viidellä vähemmistökielellä on kielilain⁹ perusteella erityisasema ja Tukholmalla on sen lisäksi erityisvastuu suomen kielestä¹⁰.

Lasten matemaattinen kehitys

Esikoulun on tarjottava toimintaa, jossa lasten kiinnostukselle ja halulle tutkia matematiikkaa annetaan edellytyksiä ja haasteita ja jossa heidän kokemuksiaan hyödynnetään. Jokaisen lapsen täytyy saada kehittää matematiikan ja loogisten peruskäsitteiden ymmärtämistä.

Lasten käytettävissä täytyy olla matemaattiseen ajatteluun, lajitteluun, luokitteluun, vertailuun ja rakennus- ja konstruktioleikkiin kannustavaa materiaalia. Matematiikan käsitteet, kuten tilantaju, luvut ja lukumäärät, tehdään näkyviksi ja niitä käytetään rutiineissa ja toiminnoissa. Lapset saavat mahdollisuuden jaotella esineitä, punnita, mitata ja etsiä kuvioita. Kun matemaattiselle ajattelulle ja ongelmanratkaisulle annetaan haasteita ja niitä nivelletään toiminnan eri osiin, edistetään myös lasten oppimista muilla alueilla.

---

⁷ Genrepedagogiikka on lähtöisin lingvisti Michael Hallidayn muotoilemasta kieliteoriasta. Kieli kuuluu yhteyteen, joka määräytyy kulttuurin ja tilanteen mukaan.

⁸ Pedagogi-nimitystä käytetään niistä henkilöstön jäsenistä, jotka työskentelevät lasten parissa, esikoulunopettajien erityisestä vastuusta kerrotaan kohdassa ”Pedagoginen johtajuus”.

⁹ Kielilaki määrittää kansalliset vähemmistökielet suomi, saame, meänkieli, jiddi ja romani.

¹⁰ Tukholma kuuluu hallintoalueeseen, jossa suomenkielisillä on laillinen oikeus käyttää äidinkieltään yhteyksissä virastoihin ja mahdollisuus saada mm. suomenkielistä esikoulutoimintaa.

Luonnontiede ja tekniikka

Luonnontieteissä on kyse ympäröivän maailman ymmärtämisestä ja tekniikassa etsitään ratkaisuja. Esikoulun on luotava edellytyksiä työtavalle, jossa sovelletaan luonnontieteellistä tutkiskelua, ja kriittiselle ajattelulle, jotka edistävät lasten oppimista kaikilla alueilla.

Lasten täytyy saada mahdollisuus kehittää ymmärrystä siitä, mikä heidän oma osansa on luonnon kiertokulussa, tekemällä havaintoja luonnosta, vuodenaajoista ja eri ilmiöistä ja pohtimalla niitä. Yhteisen miljöön kunnioittaminen ja huomioon ottaminen toteutuvat, kun esikoulut käyttävät vähemmän resursseja ja toimivat niin, että ilmasto kuormittuu mahdollisimman vähän, mikä edistää kestäväää kehitystä. Tässä työssä voi kaupungin ympäristöohjelma olla tukena.

Lapset saavat mahdollisuuden tutkia luonnontieteellisiä ilmiöitä ja arkipäivän tekniikkaa leikeissä ja kokeiluissa. Tähän he tarvitsevat materiaalia, välineitä ja tietoisia, alaa tuntevia pedagogeja, jotka tarttuvat lasten ajatuksiin ja teorioihin ja antavat niille haasteita.

Ravinto, liikkuminen ja terveys

Ravinnon, liikkumisen ja terveyden positiiviselle yhteydelle luodaan perusta esikouluiässä ja se on myönteistä oppimiselle. Leikistä, liikunnasta ja ulkoilusta lapset saavat hyvän perustan fyysiselle kehitykselleen, terveydelleen ja vastaisuuden kuntoilutottumuksilleen. Esikoulussa kaikilla lapsilla on oikeus hyvään, vaihtelevaan ja ravinteikkaaseen hyvänlaatuisen ruokaan. Aterioilla on myös tärkeä pedagoginen tehtävä.

Ryhmä pedagogisena välineenä

Esikoulussa on eri-ikäisiä lapsia ja ryhmien koostumus sovitetaan lasten ja ryhmän edellytyksiin ja kyseisen toiminnan tarkoitukseen. Lapsiryhmän koko ja koostumus ovat pedagogisia välineitä ja siksi ne vaihtelevat päivän kuluessa ja toiminnosta toiseen.

Esikoulun johtaja vastaa siitä, että työn järjestely suo edellytykset niin pedagogiselle sisällölle kuin yksittäisten lasten tarpeille. Hyvä tasapaino on mahdollinen, kun henkilöstön määrä on riittävä, kun lasten tarpeita ja kiinnostuksen kohteita kuunnellaan ja kun toiminta on joustavaa ja hyvin organisoitua.

4 ARVOT JA TURVALLISUUS

Tukholma on monikulttuurinen kaupunki ja ne monimuotoisuuden mahdollisuudet, jotka siitä seuraavat, luovat hyvät edellytykset syventää lasten oppimista ja demokratian ymmärtämistä. Koko esikoulun toiminnalle on oltava

tunnusomaista avoimuus, demokraattinen ja interkulttuurinen¹¹ suhtautumistapa, niin työmuodoissa, huolenpidossa, kasvatuksessa kuin oppimisessa. Lapsia täytyy kohdella kunnioittaen, heidän täytyy saada tuntee olonsa turvalliseksi ja heillä täytyy olla mahdollisuus vaikuttaa omaan arkipäiväänsä.

Yhdenvertainen kohtelu

Kaikkien lasten identiteettiä ja kokemuksia on kunnioitettava ja vahvistettava ja niiden täytyy saada heijastua esikoulun toiminnasta. Kaikkien lasten täytyy saada olla osallisina ja heille on annettava edellytykset kasvaa kansalaisiksi, jotka edistävät tulevan yhteiskuntamme kehitystä.

Tällaisen suhtautumistavan vahvistamiseksi ja edistämiseksi esikoulujen on toimittava aktiivisesti ja ehkäisevästi yhdenvertaisuuden puolesta, syrjintää ja loukkaava kohtelua¹² vastaan. Työ suunnitellaan dokumentoiden ja sen lähtökohtana ovat esikoulun arvoperusta, lapsen oikeuksien sopimus, ihmisoikeudet ja kaikkien lasten yhtäläinen arvo.

Sukupuoliperspektiivi

Demokratiatehtävän yksi osa merkitsee, että esikoulun on toimittava aktiivisesti tasa-arvoisuuden puolesta kaikessa toiminnassaan, niin että kaikki lapset saavat kaikki esikoulun tarjoamat mahdollisuudet ja haasteet. Kaikki lapset saavat laajentaa leikkikuvioitaan ja kiinnostuksen kohteitaan ja lisätä mahdollisuuksiaan kehittyä kaikilla alueilla, sukupuoleen katsomatta.

Tämä merkitsee suhtautumistapojen, pedagogisen miljöön, työtapojen, organisaation ja ryhmäjakojen tarkastamista sukupuoliteorian ja tutkimuksen pohjalta. Työ on tehtävä yhteistoiminnassa vanhempien kanssa.

Lasten vaikutusmahdollisuudet

Lapsilla täytyy olla mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua kykyjensä mukaan esikoulun miljöön ja toiminnan muotoiluun. Esikoulun työmuotojen ja suhtautumistapojen on edistettävä jokaisen esikoululapsen demokraattisen kompetenssin kehittymistä.

5 YHTEISTOIMINTA

Esikoulu suurkaupungissa

Monipuolinen esikoulutarjonta, johon kuuluu sekä kunnallisia että yksityisiä esikouluja, antaa vanhemmille mahdollisuuden aktiiviseen valintaan. Kunnallisten

---

11 Interkulttuurinen suhtautumistapa merkitsee, että esikoulu näkee kaikki kielet ja kulttuurinäkökulmat tärkeinä ja toimii eri kulttuurien välisten kohtaamisten luomiseksi.

12 Kaikki esikoulut laativat joka vuosi koululain ja syrjintälain pohjalta suunnitelman siitä, miten ne toimivat yhdenvertaisen kohtelun puolesta ja syrjintää vastaan.

ja vapaiden esikoulujen ehtojen ja vaatimusten on oltava yhdenvertaiset. Vanhempien valintojen ja toiveiden on ohjattava esikoulujen suuntauksia ja tarjontaa.

Kaikkien Tukholman esikoulujen on voitava olla auki 6.30–18.30 kaikkina pyhättöminä arkipäivinä, paitsi jouluaattona, uudenvuodenaattona ja juhannusaattona. Kaupunginosahallinto vastaa siitä, että hoitoa voidaan tarjota tarvittaessa myös muina aikoina. Kehysaukioloajat ovat voimassa myös kesällä, ja esikoulu vastaa vaihtoehtoisen huolenpidon järjestämisestä siinä tapauksessa, että esikoulu mahdollisesti on suljettuna. Esikoululla on vastuu siitä, että huoltajille tiedotetaan hyvin kaupungissa voimassa olevista aukioloajoista.

Laadun kehittämisessä yksi tärkeä edellytys on, että henkilöstöllä on mahdollisuudet yhdessä toistensa kanssa kehittää pätevyyttään, suunnitella ja tehdä seuranta ja arviointeja. Esikoulussa täytyy olla menettelytapoja, aikaa ja rakenteita päivittäistä käytäntöä koskeviin keskusteluihin ja pohdintoihin. Jotta se olisi mahdollista, esikoulut saavat sulkea ovensa yhteistä suunnittelua varten muutamaksi tunniksi yhtenä päivänä kuukaudessa esimerkiksi klo 16 ja suunnittelupäiviksi enintään neljänä päivänä vuodessa, edellyttäen, että ne pystyvät järjestämään hoidon niille lapsille, joiden vanhemmat eivät itse pysty järjestämään sitä.

Tukholma kasvaa voimakkaasti ja monin paikoin on välttämätöntä rakentaa uusia esikouluja. On tärkeä pystyä ottamaan vastaan suuria ikäluokkia ja löytää hyviä ratkaisuja alueilla, joissa kasvu on suurinta, etenkin siellä missä rakennetaan uutta.

Esikoulu ja koti

Vanhempien ja esikoulun molemminpuolisen vastuun ja vanhempien monenlaisten kokemusten kunnioittamisen on oltava tunnusomaista esikoululle. Esikoulun on toimittava yhteistyössä vanhempien kanssa ja annettava perheille tukea niiden vastuussa suoda jokaiselle lapselle mahdollisuudet kehittyä omista edellytyksistään. Esikoulun on edistettävä lasten kasvatusta ammattimaisella tavalla, mutta se ei saa ottaa vanhempien vastuuta itselleen.

Kaikille vanhemmille on koko esikouluajan annettava mahdollisuuksia vaikuttaa toimintaan eri tavoin ja tehdä yhteistyötä oman lapsensa kaikinpuolisen kehityksen hyväksi. Esikoulun johtajat ja esikoulunopettajat vastaavat siitä, että toimintaa harjoitetaan voimassa olevien ohjeistavien asiakirjojen mukaisesti ja että ryhmän tarpeet otetaan huomioon. Kaikilla lapsilla on oikeus korkealaatuiseen esikouluun.

Vanhempien avulla esikoulu saa tietoja lasten kokemuksista, joita voidaan hyödyntää toiminnassa. Se vaatii, että omasta lapsesta, päivittäisestä toiminnasta ja toiminnan kokonaisvaltaisesta tarkoituksesta ja tavoitteesta keskustellaan ja annetaan tietoja jatkuvasti. Vanhempien täytyy saada tietoja siitä, mitä esikoulu

tekee lapsen kehityksen tukemiseksi. Pedagoginen dokumentointi on väline, jolla toiminta tehdään näkyväksi ja josta vanhemmat saavat edellytykset vaikuttamiseen. Myös tieto- ja viestintäteknikka on väline vanhempien ja esikoulun välisessä kommunikoinnissa.

Kehityskeskusteluja on järjestettävä säännöllisin väliajoin. Niiden tulee perustua esikoulun tekemään dokumentointiin. Keskustelusta on ilmentävä, millä tavoin esikoulu on luonut lapsen kehitykseen ja viihtymiseen vaikuttavia edellytyksiä. Vanhemmille on annettava mahdollisuus valmistautua keskusteluun.

Esikoulu yhteistoiminnassa peruskoulun kanssa

Esikoululla ja peruskoululla (esikoululuokka ja vapaa-ajankoti mukaan lukien) on yhdessä vanhempien kanssa yhteinen vastuu lasten kasvatuksesta, kehityksestä ja elinikäisestä oppimisesta. Tämä edellyttää, että eri toiminnoilla on yhteinen perusnäkemys lapsista ja heidän oppimisestaan ja että siirtymiselle on toimivat rutiinit.

Jotta pedagoginen jatkuvuus säilyisi, siirtyminen on esikoulun ja peruskoulun yhteinen asia. Lapsilla on oikeus hyvin toimivaan ja yhtäläiseen siirtymismenettelyyn katsomatta siihen, kuka on esikoulun ja peruskoulun päämies.

Siirtymistä koskevissa kaupungin ohjeissa¹³ kuvataan, miten on toimittava. Kaikissa kaupunginosissa on siirtymisen toimintasuunnitelmia, jotka käsittävät myös vapaat esikoulut ja koulut. Ohjeissa käsitellään mm. seuraavia asioita:

- lasten esikouluajan päätyminen
- siirtymisrutiinit
- pedagogista sisältöä koskeva yhteistoiminta
- siirtymiskeskustelut
- toiminnan dokumentointi ja yksittäinen lapsi
- lapset, jotka tarvitsevat lisätukea.

6 OHJAUS JA JOHTO

Vastuu toiminnasta

Tukholman kaupungilla on päämiehenä kokonaisvastuu kaupungin esikouluista ja se vahvistaa edellytykset budjetissaan suuntautumistavoitteiden, resurssien jaon ja seurantajärjestelmän avulla. Kaupunginosalautakunnat vahvistavat kunnallisten esikoulujen paikalliset edellytykset ja vastaavat tavoitteista ja seurannasta omalla tasollaan.

---

¹³ Tukholman kaupunki on laatinut yhteiset suuntaviivat sille työlle, jota tehdään lasten siirtyessä esikoulusta peruskoulun toimintoihin. Ne käsittävät myös vapaat esikoulut ja peruskoulut.

Vapaissa esikouluissa vastaava vastuu kuuluu yksityisille päämiehille.

Esikoulupäällikkö vastaa esikoulun johtamisesta ja hän ratkaisee yhdessä esikouluopettajien kanssa, miten tavoitteet saavutetaan.

Pedagoginen johtajuus

Esikoulupäällikön johtajuudella on ratkaiseva merkitys esikoulun laadulle. Toiminnan kehittäminen vaatii pedagogista johtajuutta, joka luo pitkäjännitteisesti ja kestävästi edellytyksiä asetettujen tavoitteiden saavuttamiselle ja järjestelmällisen laadunkehittämistyön toteuttamiselle. Esikoulun toiminnan johtaminen, organisoiminen, kehittäminen ja arvioiminen ovat esikoulupäällikön vastuulla, mutta hänen on käytävä vuoropuhelua työntekijöiden kanssa.

Pedagoginen johtajuus koskee myös esikoulunopettajia. Esikoulunopettajien vastuuta pedagogisen kehitystyön ja laatutyön alkuunpanemisessa, johtamisessa ja tukemisessa on vahvistettu työtiimissä ja esikoulussa. Suurempi vastuu edellyttää, että esikoulunopettajalle varataan suunnitteluaikaa. Kaikilla esikoulun työntekijöillä on vastuu siitä, että he osallistuvat toiminnan kehittämiseen. Tärkeää on, että tehtävien jako, vastuu ja valtuudet ovat selkeitä ja läpinäkyviä.

Henkilöstö on lasten tärkein voimavara

Maailman parhaimmiston kuuluvalle esikoululle tärkeintä ovat hyvin koulutetut ja tehtävälleen omistautuvat työntekijät, jotka pystyvät toteuttamaan opetussuunnitelman tarkoitusperät tietoisin teoreettisiin kannanotoihin perustaen.

Kaikilla työntekijöillä on oltava mahdollisuudet pätevyytensä, ammattitaitonsa ja uransa kehittämiseen. Jatkokoulutuspanostukset ja yhteydet tutkimusmaailmaan luovat mahdollisuuden pätevyyden ja kykyjen syventämiseen ja niiden hyödyntämiseen toiminnan kehittämisessä. Tukholma järjestää jatkokoulutusta ja tukee monenlaisia koulutuspanostuksia niin päälliköille, esikoulunopettajille kuin lastenhoitajillekin.

Tutkimuksella on tärkeä osa tietopohjan lisäämisessä ja pedagogisen toiminnan kehittämisessä. Tämä koskee sekä sitä, miten esikoulu voi hyödyntää tutkimuksiin peurstuvaa osaamista kehittämistyössään, että sitä, miten esikoulu pystyy tunnistamaan tärkeät tutkimusalat esikoulunopettajan ammatin tarpeiden pohjalta. Kaupungin on pyrittävä luomaan entistä useammalle esikoulunopettajalle mahdollisuuksia päästä osallistumaan tutkimukseen, tekemään tutkimusta omasta käytännöstään lähtien ja vahvistamaan tutkimuskykyään.

Tukholman on toimittava aktiivisesti esikoulunopettajan ammatin vetovoiman lisäämiseksi. Kaupungin on tähän liittyen osallistuttava aktiivisesti panostukseen, johon valtio on ryhtynyt esikoulunopettajien karriäärivirkojen luomiseksi, kun se on toteutettu.

Opetusta, ts. niitä tavoitejohtoisia prosesseja, joilla pyritään kehittämään osaamista ja arvoja esikoulussa, on koululain mukaan annettava esikoulunopettajien johdolla. Siksi esikoulunopettajien tarve toiminnassa lisääntyy entisestään. Kaupunki jatkaa ponnistelujaan esikoulunopettajien osuuden kasvattamiseksi. Ensimmäisenä tavoitteena on, että esikoulunopettajia on 50 %. Määrää pyritään ajan mittaan lisäämään.

Järjestelmällinen laadunkehittäminen

Tukholman kaupunki asettaa esikoulujen toiminnalle korkeat ja yhdenvertaiset vaatimukset katsomatta siihen, kuka päämies on. Kunnallisissa esikouluissa systemaattinen seuranta toteutetaan kaupungin integroidussa johtojärjestelmässä, mm. eri indikaattoreiden¹⁴ avulla. Vapaita esikouluja seurataan määräkritereihin perustuvalla valvonnalla¹⁵. Myös vanhemmille tehtävä käyttäjäkysely on seurantakeino.

Kaikkien esikoulujen odotetaan kehittävän toimintaansa dokumentoidulla järjestelmällisellä laadunkehittämisellä opetussuunnitelman ja esikouluohjelman tarkoituksien täyttämiseksi. Kokonaisvaltainen vastuu on esikoulun johtajan, esikoulunopettajan vastuuta on selvennetty ja koko työtiimin on osallistuttava laatutyöhön. Lasten ja vanhempien täytyy saada olla osallisia prosessissa.

Laadunkehittämistyön tarkoitus on taata, että esikoulujen työtavat ja menetelmät kehittyvät lapsia hyödyntävällä tavalla. Esikoulun on seurattava jokaisen lapsen kehitystä ja sitä, millaiseen oppimiseen toiminta on myötävaikuttanut. Tarkoituksena on arvioida, missä määrin esikoulu onnistuu luomaan edellytyksiä lasten oppimiselle, ei arvioida lasten saavutuksia kiinteisiin osaamistasoihin verrattuna. Esikoulun on pystyttävä osoittamaan tuloksia sekä kuvailemalla lasten muuttunutta osaamista että niitä vaikutuksia, jotka on saavutettu eri kehittämisalueilla tehdyillä kehittämispanostuksilla. Itsearviointi ja toimiva valitusmenettely ovat tärkeitä osia laatutyössä.

Dokumentoinnista tulee keskustelujen ja vuoropuhelun avulla, ja kun lapset ovat osallisia pedagogisessa dokumentoinnissa, jatkuvan seurannan ja kehittämisen tärkeä väline. Esikoulun työ ja siellä oppiminen tulevat näkyviksi pedagogisen dokumentoinnin kautta. Sen täytyy olla käsillä ja sitä tulee käyttää arkipäivän työssä, mutta sitä on laadittava myös, jotta lapset ja pedagogit saavat perustan ja yleissilmäyksen oppimisen ja kehittymisen pohdinnalle. Se luo mahdollisuudet osallisuudelle, se on tukena itsearvioinnille ja se on osa järjestelmällistä laadunkehittämistä.

---

¹⁴ ILS on kaupungin kaikkien kunnallisten toimintojen yhteinen johtojärjestelmä. Esikoulun laatuindikaattori kuuluu indikaattorina kunnallisten esikoulujen pedagogisen toiminnan seurantaan.

¹⁵ Tukholman kaupungin kriteerit vapaiden esikoulujen valvonnassa.

Samanaikaisesti on erittäin tärkeää, että dokumentointia ei tehdä enempää kuin on tarpeellista niin, että pystytään luomaan hyvät edellytykset hyvälle oppimismiljöölle, ja että se muotoillaan sellaiseksi, että kaikilla, joita dokumentointi koskee, on aikaa luoda ja hyödyntää sitä.

7 VIITTEET

Luettelo ohjeistavista ja tukevista asiakirjoista, suuntaviivoista ja toimintapolitiikoista, jotka on mainittu tekstissä ja joihin esikouluohjelma perustuu.

- **Lasten oikeuksien julistus.** Yhdistyneiden kansakuntien sopimus lasten oikeuksista. Julistus, joka hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 1989 ja jonka Ruotsi ratifioi vuonna 1990.
- **Koululaki** (2010:800)
- **Syrjintälaki** (2008:567)
- **Kielilaki** (2009:600)
- **Esikoulun opetussuunnitelma** (SKOLFS 2011:69)
- Kouluviraston yleiset laadunkehittämistyön ohjeet **Allmänna råd för kvalitetsarbete** (SKOLFS 2012:98)
- Tukimateriaali **Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan – pedagogisk dokumentation**, Skolverket 2012.
- **Kultur i ögonhöjd**, Tukholman strateginen lasten- ja nuorten kulttuurin suunnitelma, vahvistettu kunnanvaltuustossa 4.11.2013.
- **IT-strategia** paremman oppimisen hyväksi 2011, päätetty kunnanvaltuustossa 2.5.2011.
- Esikoulusta kouluun **siirtymistä koskevat ohjeet** Tukholman kaupungissa, päätetty kunnanvaltuustossa 14.10.
- **Laatuindikaattori** esikoulun toimintaan, Tukholman kunnallisten esikoulujen itsearviointimateriaali, tarkistettu 2012.
- Vapaiden esikoulujen **valvontakriteerit**, Koulutustoimi 2012.